

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ист.н. Тодор Петров Петров, Военна академия "Г.С.Раковски", на научните трудове, представени в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност 05.03.04. Нова и най-нова обща история, обявен от Института за балканистика с Център по тракология „Ал. Фол“ при БАН в „Държавен вестник“, бр. 15, 21 февруари 2014 г., на доц. д.ист.н. Александър Григоров Костов, директор на Института за балканистика с Център по тракология при БАН, единствен кандидат в конкурса

В обявения от Института за балканистика с Център по тракология „Ал. Фол“ конкурс за нуждите на секция „Балканите 1878 – 1945 г.“ за заемане на академичната длъжност „професор“ участва само един кандидат – доц. д.ист.н. Александър Григоров Костов. Доц. Костов завършва специалност „история“ в СУ „Св. Кл. Охридски“ през 1983 г. Започва работа в 15 СОУ „А.Мицкевич“ в София, а от 1984 г. е специалист-проучвател в Института по балканистика при БАН. От 1983 г. е научен сътрудник II ст. в същия институт, от 1993 – н.с. I ст., от 2002 г. до 2009 е ст.н.с. II ст., а от 2009 г. досега – доцент. От 1989 г. доц. Костов е кандидат на историческите науки (доктор), а от тази година – доктор на историческите науки. През 2010 г. е избран за директор на Института по балканистика с център по тракология при БАН, който продължава да ръководи и днес.

Ал. Костов е автор на значителна по обем и проблематика научна продукция, от която в списъка с подобрите публикации след хабилитирането му са посочени 45 заглавия. От тях 39 са различни по вид публикации – монографии, студии, статии, доклади, а на други 6 доц. Костов е съставител.

За участие в конкурса той е представил 23 публикации с общ обем от 904 издателски страници, които не включват статиите му за получаване на степените „доктор“ и „доктор на историческите науки“, нито пък научните

публикации, с които се е хабилитирал като доцент. 4 от представените публикации са монографии (общо 686 издателски стр.), а 19 - студии, статии и доклади (с общ обем 238 с.). Повечето от тях – 13, са отпечатани в чужбина, а 10 - у нас; 22 са обнародвани, а само една е под печат. 787 от страниците на представените публикации са публикувани у нас, а 137 – зад граница. Всички предложени за рецензиране трудове са дело на кандидата.

Доц. Костов има безспорни успехи в научноизследователската и научно-приложната си дейност, които са съсредоточени в областта на новата и най-новата история. Няколко са основните направления, в които той концентрира своите научни изследвания, обхващайки широки хронологични рамки (края на XIX - началото на XXI в.) – Балканите като икономическо пространство и тяхната модернизация; взаимоотношенията на Балканите и България със страните от Запада; културата и образованието на българите в страната и в чужбина.

Ал. Костов взема участие в различни международни и национални научни форуми – конференции, кръгли маси, семинари и др., където популяризира научните си резултати и достиженията на българската историческа наука. По различно време е член на 6 редколегии на български и чужди научни списания с историческа тематика, ръководител е на 6 международни и национални научни проекта и участник в други 3. Специализирал е в Швейцария, Франция и Холандия, а след 2004 г. е член и на два научни съвета. Професионалната дейност на доц. Костов обхваща също участие в разработването на учебници и учебни помагала, както и работа със студенти и докторанти. Цялостната професионална дейност на Ал. Костов го характеризира като изследовател, внедрител и популяризатор на българската и балканската история и преподавател по изследваните от него проблеми.

От 1992 г. досега Ал. Костов по различно време е бил хоноруван преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“ и във ВТУ „Св.св. Кирил и

Методий". Той е също гост-преподавател или ръководител на семинари в различни университети, три от които във Франция (в Артоа, Сержи-Понтоаз и в Париж) и по един в Германия (в Дармщадт) и Италия (във Флоренция). До момента е научен ръководител на 3 докторанти. Всичко това свидетелства за неговите научни, организационни и педагогически качества и показва, че е търсен като специалист, преподавател и популяризатор на изследваната от него проблематика.

Представената за рецензиране научна продукция е тематично разнообразна и с ясно определени хронологични рамки, обхващащи периода от края на XIX до началото на XXI в. Разработените от доц. Костов изследвания са интересни, актуални и с оригинални научни приноси, свързани с изследване и анализиране на знания от новата и най-новата история, в основната си част акцентиращи върху последните години на XIX и началото на XX век.

Публикациите от първия условно обособен тематичен кръг на авторските изследвания, обрисувачи Балканите като икономическо пространство и тяхната модернизация, включват разработките с поредни №№ 4, 6, 8-9, 11, 12, 15 и 23 от списъка с публикации. Интерес тук, освен студиите и статиите по различни конкретни проблеми от посочения период (третиращи различни аспекти на стопанската история, в това число свързани с туристическата индустрия, телекомуникациите, железопътния транспорт, газовата индустрия, осветлението, икономическата интеграция на Балканите и др.), представлява също монографията, посветена на първите десет години от историята на АД „Солвей Соди“. Последната, междувпрочем, както и някои от статиите в списъка с публикациите въобще, биха могли да бъдат отнесени и към други тематични кръгове от научните изследвания на кандидата за професор.

В монографията авторът е съумял да представи по убедителен начин напълно непознати сведения и факти, свързани с развитието на содовия

завод в Девня от 1997 до 2007 г. Умело поднесената информация свидетелства за продължаването на добрите традиции от миналото и за своевременно извършената модернизация, благодарение на която заводът заема челно място не само сред водещите предприятия в българската индустрия, но и сред световните производители. Принос на автора е също, че едновременно с трансформациите, реконструкциите и изграждането на нови мощности в завода и неговите филиали, с възхода и утвърждаването на тяхната дейност, е съумял да нарисува точна и правдива картина и на въвеждането на нова фирмена култура и нова организация, както и на постоянното усъвършенстване на човешкия фактор, посочени също като съществени фактори за възхода на дружеството. Всичко това е дало основание на доц. Костов да представи единственото предприятие за производство на сода „Солвей Соди“ като един от най-успешните примери за успешна приватизация у нас след 1997 г.

Вторият основен тематичен кръг от творчеството на кандидата кореспондира пряко с проблеми, свързани с взаимоотношенията на страните от Балканите със Запада. Като безспорен акцент тук могат да бъдат посочени най-вече публикациите, третиращи развитието на отношенията на България с Белгия (№№ 1-3, 18) и със САЩ (№ 5), както и на Балканите с Холандия (№№ 10, 13), които също са обект на интерес от страна на кандидата към проблематиката. Все към същия тематичен кръг следва да бъдат отнесени публикациите, фигуриращи в списъка под №№ 7 и 22.

Особено интересни, актуални и с важни и ценни приноси са трите монографии, посветени на отношенията между България и Белгия от края на XIX до началото на XXI в. За първи път те са представени в тяхната пълнота и извън тематичния обхват на стандартните изследвания, третиращи единствено търговските или дипломатическите отношения между двете страни. Нещо повече, цялостното изследване на

взаимоотношенията, при това за един сравнително продължителен период и с акцент върху икономическите, политическите и културните връзки на страната с Белгия в тяхната взаимозависимост, е позволило да се разкрие влиянието освен на постоянните, и на конюнктурните фактори върху тях. Чрез монографиите е представена за пръв път и цялостна картина на участието на белгийските инвеститори в родната икономика, в резултат на което в началото на миналия век Белгия се превръща в най-големия инвеститор у нас – позиция, която въпреки трудностите се запазва до Втората световна война, за да се превърне страната отново в един най-активните български стопански партньори след 1989 г. Все в този смисъл са и посочените от автора конкретни икономически измерения на българо-белгийските икономически отношения. И в трите книги са представени нови, интересни и напълно непознати страници на проблематиката, която засягат, а това става факт благодарение на продължителните и целенасочени дирения, на добросъвестния и задълбочен анализ на кандидата.

Принос на доц. Костов е също, че е проучил и изяснил общуването между двете нации в областта на културата и взаимното им опознаване, популяризирането на българската кауза в Европа, развитието на двустранните връзки в годините на Студената война и след нея, както и разкриването на мястото и ролята на образованието в двустранните отношения – проблем от друг условно обособен тематичен кръг с публикации на автора, посветен на културата и образованието на българите в страната и в чужбина. Това са основно студии и статии, посочени в списъка с публикациите под №№ 14, 16, 17 и 19-21, както и части от някои от посочените вече монографични изследвания.

Образованието на българските младежи в Белгия, особено в периода до началото на Втората световна война бележи постоянен възход. Само до Първата световна война, според изследванията на доц. Костов, повече от

хиляда български младежи избират белгийски учебни заведения в стремежа си към придобиване на професионални знания. Значителен е броят на завършилите в почти всички специалности и особено в техническата и икономическата област, като около 1/3 от българските инженери през периода получават своето образование в белгийски учебни заведения. През 20-те и 30-те години на миналия век в Белгия продължават да следват стотици българи – инженери, архитекти, юристи, икономисти и пр. Авторът достига до аргументирания извод, че българите - възпитаници на белгийските университети играят важна роля в икономическия и обществен живот на страната и съдействат за преноса на знания и опит, а Белгия е една от държавите със съществен принос за формирането на политическите, икономическите, техническите и военните елити на България особено в края на XIX и началото на XX век.

Все в този тематичен кръг доц. Костов има важни приноси и по отношение развитието на техническото и търговското образование у нас. Достигайки до заключение, че системата на българското професионално образование с търговска насоченост се оформя в навечерието на Първата световна война, той разкрива, че в него се включват и представители на българските жени, а броят на записалите се в търговските училища нараства пет пъти до около 1700 души.

Ценни приноси осъществява кандидатът и по отношение развитието на висшето техническо образование през периода след Втората световна война. Както и в другите свои публикации, тук той също е анализирал, обобщил и разкрил интересни и недостатъчно изследвани аспекти на проблема, достигайки до впечатляващи, особено от количествена гледна точка резултати. Към края на 80-те години на миналия век, според него, броят на студентите в тази област нараства десетократно спрямо 40-те години. Всичко това обаче се осъществява за сметка на ограничаването на подготовката на български инженери зад граница, в резултат на което

трайно се прекъсва връзката с образователните системи на развитите западни държави, което също много точно е представено от доц. Костов.

Към проблемите, изследвани от кандидата в публикациите от същия тематичен кръг, влизат също развитието на научните и културните връзки между България и Република Сръбска, обучението на български лесовъди в хърватски учебни заведения, мисията на архиепископ А.Ронкали в Истанбул. И тук авторът е подходил задълбочено и прецизно при изясняването на отделните проблеми и аспекти, достигайки до важни заключения по изследваната тематика.

Както се вижда от направения преглед, Ал. Костов работи изцяло в областта на новата и най-новата обща история. От представените публикации ясно личи, че той умело анализира и обобщава отминали събития, като едновременно с това популяризира постиженията на българската историческа наука, прави изводи, извлича поуки. За представената научна продукция следва да се отбележи, че чрез нея се разкриват и въвеждат в научно обращение значително количество неизвестни и малко познати документи и материали, разширява се кръгът от познания за проблеми, личности и събития, формулират се нови изводи и оценки за тях. Представени са нови факти, изследвани и анализирани са недостатъчно осветлени исторически проблеми и събития от новата и най-новата история. Доказани са също с нови факти и изследвания и някои вече разработени проблеми или техни детайли, за които се допълват познанията; обогатена е изворовата база по проблематиката, която може да се ползва при бъдещи изследвания.

Публикациите на доц. Костов намират много добър прием в изследователските среди. Свидетелство за значимостта на представените от него научни изследвания са стотте посочени цитирания на трудовете му, при това предимно в чужбина, което е доказателство за популяризирането

на постиженията на родната историография по разработваните от него проблеми. Приносите в тях са също лично дело на кандидата.

Представените от автора публикации за конкурса са прецизно разработени, с ясен изказ, актуални и с важни и ценни приноси, поради което се въздържам да отправя критични бележки. По-скоро с оглед популяризирането и по-сериозното приложение в учебния процес на изследванията на кандидата, бих апелирал за адаптирането и отпечатването на най-важните от тях като научнопопулярни четива, третиращи въпроси, с които проблематиката на авторските изследвания пряко кореспондира.

Като имам предвид цялостната изследователска и преподавателска дейност на кандидата и положителната оценка за неговите научни и научно-приложни приноси и че с представената от него научна продукция доц. д.ист.н. Александър Григоров Костов съответства напълно на нормативните изисквания за заемане на академичната длъжност "професор", предлагам на уважаемото научно жури на същия да бъде присъдена академичната длъжност "професор" в професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност 05.03.04. Нова и най-нова обща история

Давам изцяло положителна оценка на дейността на кандидата. На мнение съм, че със своите професионални качества той напълно заслужава да заеме академичната длъжност „професор”.

12 май 2014 г.

РЕЦЕНЗЕНТ ....

(проф. д.ист.н. Тодор Петров)